

Megemlékezés a 2. magyar hadsereg katasztrófájáról

Isaszeg lakossága idén is megemlékezett a 2. magyar hadsereg Don-kanyarban elszenvedett vereségéről. A megemlékezés során *dr. Boldizsár Gábor* honvéd ezredes, egyetemi docens tartott előadást a zsúfolásig megtelt Falumúzeumban.

Boldizsár Gábor részletesen foglalkozott előadásában azokkal a körülményekkel, amelyek az 1943 januárjában bekövetkezett csatavesztéshez vezettek. Hogy a történetek miértjét megérthessük, az ezredes úr előadásának első részében az I. világháború kitörésének okaival és a háború következményeinek elemzésével foglalkozott. Megállapította – amit ma már senki sem von kétségbe –, hogy az első világháború kitöréséért a legkevésbé sem a magyarság volt a felelős. Tisza István miniszterelnök úr minden politikai befolyását latba vetette, hogy a háborút elkerüljük, előre látva annak ránk nézve vészjósló kimenetelét. A történelem igazságtalansága, hogy Tisza Istvánt meggyilkolták a háborúba való belépésünk miatt, és a győztes hatalmak Magyarországot sújtották a legnagyobb mértékben különböző szankciókkal, drákói intézkedéseikkel.

A háborús veszteségeink, valamint az ország teljes kirablásának részletes ismertetése után a Trianonban meghozott békediktátum főbb adatait sorolta fel az előadó. Megállapította, hogy azon túlmenően, hogy az országunk területének kétharmadát a környező ellenséges országokhoz csatolták, a ránk rótt „jóvátétel” mértéke országunk teljes gazdasági ellehetetlenítését tűzte ki célul. Ilyen kilátástan helyzetben, egy Tanácsköztársaságnak nevezett vörös rémuralom után Horthy Miklós kormányzó vezetésével, az ország sorsáért fele-

lősséget érző államférfiakkal vállelve nemzetünk hihetetlen erőfeszítéseinek, áldozatvállalásának és Isten kegyelmének köszönhetően megmentették az országunkat attól, hogy az ezeréves Magyarország önálló államisága eltűnjön a történelem színpadáról. A harmincas évek végére Magyarország mindenféle társadalmi, gazdasági statisztikai mutatói alapján az Európai országok középmezőnyébe tartozott. A magyar pengő az egyik legstabilabb fizetőeszköznek számított Európában.

A békediktátumot aláírató nagyhatalmak nagyon jól tudták, hogy egy újabb háború magvát vetették el a békefelteleteikkel. Arról is gondoskodtak, hogy Magyarország akár milyen szívós munkával, emberfeletti erőfeszítések árán se kerülhessen olyan helyzetbe, hogy katonai úton egyszer majd helyreállíthassa az ország integritását, területi egységét. Ezért előírták azt is, hogy az ország haderőt – mind létszámát, mind felszereltségét tekintve – csupán egy minimális szinten tarthatott fenn. Az ország csak 1938-ban került olyan helyzetbe, hogy a küszöbön álló újabb háborúra felkészíthesse hadseregét. Boldizsár Gábor részletesen elmondta azt is, hogy az ország vezetői milyen diplomáciai próbálkozásokat tettek annak érdekében, hogy elkerülhessenek egy Németországgal megkötendő katonai szövetséget. A magyar diplomácia próbálkozásai teljes visszautasításra találtak az antant hatalmak részéről. Magyarország geopolitikai helyzetéből adódóan a fegyverkező nagyhatalmak érdekszövetségeinek következtében olyan kényszerpályára került, hogy elkerülhetlen lett a tengelyhatalmakhoz való csatlakozása.

Részletesen hallhattunk II. világháború kitörésének közvetlen okairól, a Molotov–Ribbentrop-paktum alapján Lengyelország két nagyhatalom által történt lerohanásáról és Magyarországnak a lengyeleket mentő akcióról. A bécsi döntések következtében – a nemzetközi hatalmak megegyezésével – visszakerült az anyaországhoz elcsatolt területeinek egy része. A hazatért területek lakossága nagy ovációval fogadta a bevonuló magyar csapatokat mind Felvidéken, mind Kárpátalján, természetesen ugyanúgy Erdélyben is. Egyedül a Délvidék visszatérésénél került sor a szerbekkel fegyveres konfliktusokra, amikor a német haderő előrenyomulásának támogatásaként a csapataink bevonultak a Délvidékre.

A magyar hadsereg kiképzésére, felszerelésére, a hadiipar megfelelő kiépítésére nem volt Magyarországnak elegendő ideje. De amit lehetett, mindent megtettek, szinte erőn felül azért, hogy az ország védelméhez szükséges haderő felállításra kerüljön.

A néhány év alatt hadrendbe állított honvédség az ország védelmére, de nem az orosz sztyeppéken, 40 fokos hidegben, a Szovjetunióval való harcokra lett felkészítve. Arra nem számíthatott a magyar hadvezetés, hogy a németek olyan helyzetbe fognak jutni, hogy egy teljes magyar hadseregnek a Szovjetunióban folyó harcokba való bevetését is kénytelenek lesznek kikövetelni. A magyar hadvezetés a 2. magyar hadsereget minden rendelkezésre álló hadfelszereléssel ellátta. Az orosz tél viszonyosságainak elviseléséhez a lakosság adományaival is hozzájárult a katonáink felszerelésének kiegészítéséhez. A Don kanyarulatában a folyó 200 km-es szakaszát kellett védenie a 2. magyar hadseregnek. A Vö-



rös Hadsereg döntő támadására akkor került sor, amikor már von Paulus 200 ezres haderejét bekerítették, és az olaszok is döntő vereségeket szenvedtek. Zsukov marsall 1943. január 12-én elérkezettnek látta az időt, hogy az urivi hídfőre támaszkodva, támadást indítson a tengelyhatalmak csapatai ellen a magyarok által védett frontszakaszon is. A nem megfelelő hadfelszereléssel ellátott magyar hadsereg néhány napi elkeseredett ellenállást fejtett ki a Vörös Hadsereg koncentrált támadásával szemben, de rövid időn belül a front teljesen összeomlott. Jány Gusztáv vezérezredes, a 2. magyar hadsereg főparancsnoka – a német hadvezetés tiltása ellenére – január 17-én kiadta a parancsot a visszavonulásra. Az egy hétig tartó harcokban közel százezer fős veszteséget szenvedett el a hadsereg. A pontos adatokat még a mai napig sem tudták megállapítani. A visszavont hadseregnek 52 ezer főt kitevő töredékét sikerült átmenekíteni a Dnyeper nyugati partjára, ahonnan aztán hazaszállították a még életben maradt katonákat Magyarországra.

A hallgatóság megrendülten hallgatta végig Boldizsár ezredes úr előadását, majd az előadást követően átvonultunk a világháborús hősi halottak emlékművéhez, ahol felsorakoztak a Történelmi Vitézi Rend zászlótartói. A Himnusz eléneklése után Bodrogi Imre felolvasta Bujdosó Ágnes Don-kanyar című versét. Bozsik Fruzsina Kincső egy a II. világháború ihlette népdalt énekelt el az elhunytak emlékére, majd ezt követően Bodrogi Imre felolvastott egy 1991-ben papírra vetett visszaemlékezést. Ezt a történetet a '91-ben, a Don-kanyarban hősi halált halt honvédek nyughelyeinek felkutatására szerveződött első hivatalos csoport valamelyik tagja írta. Szinte hihetetlen elgondolni, hogy '91-ig nem volt arra módja és lehetősége az elesett honvédek hozzátartozóinak, bajtársainak, a magyar hivatalos szerveknek, hogy az 1943 januárjában elesett honvédek nyughelyeinek, sírjainak helyszínét felkeressék, néhány koszorúval vagy akár csak egy-egy szál gyertyával, virággal leróják kegyeletüket hősi halottaink nyughelyénél. Megemlékezésünket a Szózat eléneklésével, majd a világháborús hősi emlékmű megkoszorúzásával zártuk. A tavaszt idéző, meleg januári éjszakában még sokáig pislácoltak az elhelyezett mécsesek lángjai, jelezve, hogy méltóképpen emlékezett meg Isaszeg város lakossága a Donnál elpusztult honvédekről.

Csekeő Ervin



Fotók: Szmolicza József